
Euroopa Liidu kohtuasjade kokkuvõte mai 2019

Kohtuasjad, kus Eesti on esitanud seisukoha:

- **C-285/18**: Irgita (kohtujuristi ettepanek – sisetehinguga hangkelepingu sõlmimine)
- **C-580/17**: Järvelaev (eelotsus – toetuse kasutamise tingimuste rikkumine)

Olulisemad EL Kohtu lahendid ja kohtujuristi ettepanekud:

- **C-631/17**: SF vs Inspecteur van de Belastingdienst (eelotsus – sotsiaalkindlustus)
- **C-55/18**: CCOO (eelotsus - töötajate igapäevase tööaja arvestamise süsteem)
- **Liidetud kohtuasjad C-391/16, C-77/17 ja C-78/17**: M vs Ministerstvo vnitra ja X ja X vs Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (eelotsus – pagulasseisund, oht vastuvõtja liikmesriigi julgeolekule või ühiskonnale)
- **C-235/17**: Euroopa Komisjon vs Ungari (liikmesriigi kohustuste rikkumine – kapitali vaba liikumine, omandiõigus)
- **Liidetud kohtuasjad C-508/18 ja C-82/19**: OG, PI (eelotsus – Euroopa vahistamismäärus, mõiste „vahistamismääruse teinud õigusasutus“)

Kohtuasjad, kus Eesti on esitanud seisukoha:

C-285/18: Irgita (kohtujuristi ettepanek – sisetehinguga hankelepingu sõlmimine)

Kohtujuristi ettepanek, 7. mail 2019

Kaunase linnavalitsus kuulutas välja hankemenetluse, mille ese oli Kaunase linnas asuvate istutusalade, metsade ja metsaparkide hooldamise ja haldamise teenuse osutamine. Edukaks tunnistati Irgita pakkumus. Irgitaga sõlmiti leping, mis pidi kehtima 3 aastat kuni märtsini 2017. Tingimuseks oli, et hankija võib tellida teenuseid talle sobivas mahus ning tasub vaid tegelikult osutatud teenuste eest.

Hankija palus 2016. aastal riigihanke ametilt nõusolekut, et sõlmida sisetehingust hankeleping, mis oli sisuliselt samade teenuste osutamiseks, nagu Irgitaga sõlmitud leping. Irgita vaidlustas sisetehinguga sõlmitud lepingu väites, et sõlmitud leping on vastuolus Leedu riigihangete seaduse ja konkurentsiseadusega. Nimelt nõudis leedu konkurentsiseadus, et sisetehingust sõlmitud hankelepinguid on võimalik sõlmida vaid siis, kui riigihankelepingud ei suuda tagada osutatavate teenuste kvaliteeti, kättesaadavust ja järjepidevust.

Leedu kõrgeima kohtu peamine küsimus Euroopa Kohtule oli, kas liidu õigus annab liikmesriigile kaalutusõiguse sätestada riigisisises õiguses teistsuguseid sisetehingu eeldusi, kui on sedastatud Euroopa Kohtu praktikas ja sätestatud direktiivi 2014/24/EL (riigihangete direktiiv) artiklis 12.

Kohtujurist leidis sarnaselt Eestiga, et **liidu õigus ei takista liikmesriigil kehtestada täiendavaid tingimusi, mis piiravad ametiasutuste võimalust sõlmida sisetehinguga hankelepinguid**. Eelduseks on, et need tingimused on kooskõlas liidu õiguse aluspõhimõtetega nagu võrdne kohtlemine, läbipaistvus, proportsionaalsus, jms.

Kohtujurist märkis esmalt, et sisuliselt tähendab sisetehinguga hankelepingu sõlmimine seda, et avaliku sektori hankija kasutab omavahendeid, st „sisemisi vahendeid“. Riigihangete direktiiv sätestab vaid nõuded, millele tehingud peavad vastama, et neid loetaks sisetehingust hankelepinguteks ja et need jääksid riigihankeid reguleeriva korra kohaldamisalast välja. Siiski ei olnud direktiivi mõtteks täielikult ühtlustada sisetehingust hankelepingute sõlmimise tingimusi. See tähendab, et **avaliku sektori hankija ei pea sõlmima sisetehingust hankelepingut kui riigihangete direktiivis sätestatud tingimused on täidetud**.

Kohtujurist leidis, et esiteks toetab tema tõlgendust direktiivi sõnastus, mille kohaselt eeldab direktiivi artikli 12 kohaldamine asjaolu, et sisetehingust leping on juba olemas. Seega ei käsitle see säte olukordi, kus liikmesriik võiks sellise lepingu sõlmida. Järelikult kui riik otsustab teatud põhjustel jätta sellise hankelepingu sõlmimata, ei ole üldse võimalik riigihankedirektiivi artiklit 12 kohaldada.

Teiseks viitab direktiivi sõnastus selgelt sellele, et liikmesriigid on vabad määratlema liidu õigusega kooskõlas teenused, mida pidada üldist majandushuvi pakkuvateks teenusteks ning selle kuidas neid teenuseid pakkuda. Direktiiv ei mõjuta ametiasutuste otsuseid selle üle, kas, kuidas ja millises

ulatuses nad avalikes huvides ülesandeid täita tahavad. Selline „vabadus“ näitab selgelt, et liidu õigus ei keela ette näha riigihangete korraldamist ka sellisel juhul, kui liidu õigus seda ei nõua ja „lubab“ sisetehingu sõlmimist.

Kolmandaks on kohtujuristi hinnangul tema tõlgendus kooskõlas ka riigihankealaste direktiivide eesmärkidega, milleks on tagada avaliku sektori vahendite kõige tõhusam kasutamine. Leedus sätestatud piirangute eesmärgiks oli nimelt see, et riigihankelepingud tagasid tõhusama riigi ressursside kasutamise kui sisetehingust hankelepingud.

Kohtujuristi ettepanek ei ole kohtule siduv.

Kohtujuristi ettepanek on kättesaadav [siit](#).

C-580/17: Järvelaev (eelotsus – toetuse kasutamise tingimuste rikkumine)

Euroopa Kohtu otsus, 8. mail 2019

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA) andis MTÜ-le Järvelaev toetust kalepurjeka soetamiseks. PRIA teostas toetuse saaja juures kontrolli, mille käigus leidis, et toetust on makstud alusetult ning seda pole kasutatud sihi- ja eesmärgipäraselt ning nõudis makstud toetuse tagastamist. Täpsemalt selgus, et toetuse saaja oli kalepurjeka andnud üürilepingu alusel üürile, kuigi projektitaotluse kohaselt oli toetuse saajal endal kavas luua vähemalt kolm uut töökohta ja palgata kalepurjeka meeskond. Lisaks pidi toetuse saaja tulenevalt toetuse taotlemisel kehtinud põllumajandusministeeriumi 2010. a määrusest nr 92 säilitama ja kasutama projektitoetuse eest soetatud investeeringuobjekti ise, ilma vahenduseta.

MTÜ Järvelaev vaidlustas PRIA tagasinõude otsuse. Riigikohus soovis teada, kas toetuse abil soetatud investeeringuobjekti üürile andmine teisele isikule on vastuolus liidu õigusega. Veel soovis Riigikohus teada, kas liikmesriigi sätestatud nõue, et toetuse saajal on kohustus vähemalt viie aasta jooksul arvates viimase toetusosa väljamaksmisest investeeringuobjekti isiklikult kasutada, on kooskõlas liidu õigusega. Lisaks, kas toetuse saab tagasi küsida tegevuse tegemata jätmise eest, mis ei olnud Leader-meetme kohaselt nõutav, kuid mille toetuse taotleja on lubanud ellu viia. Samuti, kas toetuse tagasi küsimist mõjutab see, kui toetuse saaja on hiljem lubatud tegevuse siiski ellu viinud.

Esmalt analüüsis Euroopa Kohus küsimust, kas investeeringuobjekti üürile andmine võib olla vastuolus liidu õigusega. Kohus märkis, et määrus nr 1698/2005 näeb ette mitu sellist võimalust, et kaasfinantseeritud investeeringuga seotud tegevus on läbi teinud olulise muutuse selle määruse tähenduses ning seetõttu ei pruugi olla õigustatud toetuse säilimine. Täpsemalt tuleb vaadata kas oluline muutus: a) mõjutab [tegevuse] laadi või rakendamistingimusi või annab alusetu eelise mõnele ettevõtjale või avalik-õiguslikule organile; või b) tuleneb kas infrastruktuuriüksuse omandi laadi muutusest või tootliku tegevuse lakkamisest või ümberpaigutamisest. Sõna „oluline“ viitab, et sätte kohaldamiseks peab olema muutus küllaltki märkimisväärne.

Kohtu hinnangul ei nähtu põhikohtuasja asjaoludest, et täidetud oleks tingimus b) ja kalepurjeka üürileandmisega oleks kaasnenud tegevuse lakkamine või ümberpaigutamine. Vastupidi, nähtub, et purjekat kasutati samaks tegevuseks, mis oli ette nähtud toetustaotluses. Üürileandmist ei saa käsitleda ka olulise muutusena infrastruktuuriüksuse omandi laadis, kuna omandiõigus ei lähe sellise lepinguga üle.

Kontrollides tingimust a) leidis kohus, et põhikohtuasjas on meetme olemus ja eesmärk jäänud samaks. **Asjaolu, et seda eesmärki aitab saavutada teine isik, kui oli projekti taotluses, ei too automaatselt kaasa küllalki märkimisväärset muutust selle tegevuse olemuses või rakendamise tingimustes.** Seda asjaolu tuleb aga kontrollida Riigikohtul. Alusetu eelise saamise tuvastamiseks **tuleb kindlaks teha milles täpselt alusetu eelis seisnes, lisaks peab see eelis olema jällegi küllaltki märkimisväärne.** Näiteks saab kontrollida, kas rahaline tulu, mille toetuse saaja oleks saanud ise purjeka käitamisest on võrreldav tuluga, mis ta sai purjeka üürimisest. Veel võib kontrollida, kas üürisumma määrati kindlaks turutingimustel ja seda, kas purjeka kasutaja võis saada kasutamisest tulu, mida ta muidu ei oleks võinud saada.

Kokkuvõttes leidis kohus, et **üürileandmine võib küll olla määruse tähenduses oluline muudatus, mistõttu ei pruugi toetuse säilimine olla õigustatud, aga seda tuleb kontrollida Riigikohtul arvestades kõiki faktilisi ja õiguslikke asjaolusid.**

Kohus analüüsis järgmiseks küsimust, kas liidu õigusega on kooskõlas liikmesriigi õigusnormid, mis kohustavad toetuse saajat säilitama ja isiklikult kasutama investeringuga seotud tegevuse raames soetatud objekti vähemalt viis aastat alates viimase toetusosa välja maksmisest. Kohus märkis, et **kuna üürileandmine ei tähenda automaatselt, et investeringuga seotud tegevuses on toimunud liidu õigusega vastuolus olev muutus, ei saa riigisisene õigus nõuda, et isik ilmingimata peab toetuse säilimiseks toetuse abil rahastatud objekti isiklikult valdama ja kasutama.**

Määrusest tulenevalt säilib toetus, kui toetuse esemeks olev tegevus ei tee läbi olulist muutust viie aasta jooksul alates korraldusasutuse otsusest vahendite eraldamise kohta. Järelikult on määruses ette nähtud ajavahemik tavaliselt lühem kui see, mis põhikohtuasjas kirjeldatud riigisisestes õigusnormides on ette nähtud. Nimelt vahendite eraldamise otsus võib olla märkimisväärselt varasem sellest ajast, mil toimub viimase toetusosa väljamaksmine. Ka siin **tuleb lähtuda määruses kehtestatud ning liikmesriigil puudub pädevus kehtestada asjassepuutuva tegevuse kestusele, laadile ja eesmärgipärasele rakendamisele lisatingimusi.**

Järgmiseks analüüsis kohus seda, kuidas tuleb arvesse võtta tegevusi, mida toetuse taotleja lubas ellu viia, kuid mis ei olnud otseselt toetuse saamiseks nõutavad. MTÜ Järvelaev tõi taotluses välja, et kavatseb luua uusi töökohti, kuid pole selge, kas tegemist oli lepingulise kohustusega, mida lubati põhikohtuasjas käsitletava toetusega seoses täita. Järelikult **tuleb Riigikohtul kontrollida MTÜ-l Järvelaev lasunud kohustuste ulatust, aga eelkõige seda, kas nende tegevuste täitamata jätmine tõi määruse kohaselt kaasa investeringuga seotud tegevustes olulise muudatuse.**

Viimasena analüüsis kohus küsimust, kas toetuse tagasinõudmist mõjutab see, kui toetuse saaja on hiljem lubatud tegevused ellu viinud. Selle kohta märkis kohus, et kui toetuse saajale antaks võimalus toetuse tagasinõudmise kohtumenetluse kestel heastada tegevuse läbiviimisel toime pandud eeskirjade eiramine, võiks see võimalus ärgitada teisi toetuse saajaid rikkumisi toime panema. Nimelt võib siis olla kindel, et rikkumisi on võimalik tagantjärei kõrvaldada pärast seda, kui riigisisised asutused on rikkumise avastanud. Seetõttu ei saa tagasi nõudmist mõjutada see, kui toetuse saaja teeb toetuse

tagasinõudmise üle käiva kohtuvaidluse kestel jõupingutusi rikkumise kõrvaldamiseks või need kõrvaldab.

Euroopa Kohtu otsus on kättesaadav [siit](#).

Olulisemad EL Kohtu lahendid ja kohtujuristi ettepanekud:

C-631/17: SF vs Inspecteur van de Belastingdienst (eelotsus – sotsiaalkindlustus)

Euroopa Kohtu otsus, 8. mail 2019

Lätis elav Läti kodanik SF töötas Madalmaades asutatud äriühingus stjuuardina laeval, mis sõitis Bahama lipu all väljaspool Euroopa Liidu territooriumi. Madalmaade maksuhaldur nõudis SF-ilt laeval töötatud ajavahemiku eest sissemaksete tegemist Madalmaade sotsiaalkindlustusskeemi. SF väitis, et ta ei kuulu kindlustamisele selles skeemis ja esitas kaebuse Madalmaade kohtusse Madalmaades. Madalmaade kõrgima astme kohus soovib teada, millise liikmesriigi õigus on määruse nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamine) alusel kohaldatav olukorras, kus huvitatud isik on Lätis elav Läti kodanik, kes töötab meremehena Madalmaades asutatud tööandja juures Bahama lipu all sõitval laeval ja teeb nimetatud tööd väljaspool Euroopa Liidu territooriumi.

Euroopa Kohus kinnitas esmalt, et põhikohtuasjas esinev olukord kuulub määruse nr 883/2004 kohaldamisalasse, sest töösuhtel on piisavalt tihe seos liidu territooriumiga. Asjaomase töösuhte ja liidu territooriumi vaheline piisavalt tihe seos tuleneb eeskätt asjaolust, et liikmesriigis elava liidu kodaniku on tööle võtnud teises liikmesriigis asutatud ettevõtja, kelle jaoks ta töötab. Seetõttu tuleb põhikohtuasja suhtes kohaldatav riigisisene õigus kindlaks määrata vastavalt selle määruse II jaotise sätetele.

Seejärel selgitas kohus, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale moodustavad määruse nr 883/2004 II jaotise sätted kollisiooninormide tervikliku ja ühtse süsteemi, mille eesmärk on lisaks mitme riigi õiguse samaaegse kohaldamisele ja sellest tulenevate komplikatsioonide vältimisele hoida ära olukord, kus selle määruse kohaldamisalasse kuuluvad isikud jäävad nende suhtes kohaldatava õiguse puudumise tõttu ilma sotsiaalkindlustuskaitsest. Sellise teleoloogilise tõlgenduse kaudu leidis kohus, et põhikohtuasjas on kohaldatav määruse nr 883/2004 artikli 11 lõike 3 punkt e, mis näeb ette, et kohaldatav liikmesriigi õigus on huvitatud isiku elukohajärgse liikmesriigi õigus. Kohus lisas, et ühegi liikmesriigi õigusnormid ei tohi viia tagajärjeni, et sotsiaalkindlustussüsteemiga liitumise õigusest jäetakse liikmesriigis ilma isikud, kelle suhtes see õigus on määruse nr 883/2004 alusel kohaldatav.

Seega leidis Euroopa Kohus, et **olukord, kus isik töötab meremehena liikmesriigis asutatud tööandja jaoks kolmanda riigi lipu all väljaspool liidu territooriumi sõitval laeval, kuid on säilitanud oma elukoha päritoluliikmesriigis, kuulub määruse nr 883/2004 artikli 11 lõike 3 punkti e kohaldamisalasse, mistõttu kohaldatav liikmesriigi õigus on selle isiku elukohajärgse liikmesriigi õigus.**

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-55/18: CCOO (eelotsus – töötajate igapäevase tööaja arvestamise süsteem)

Euroopa Kohtu otsus, 14. mail 2019

Töötajate ametiühing CCOO esitas Hispaania üleriigilisse kohtusse hagi Deutsche Bank vastu kohustamiseks viimast looma töötajate igapäevase tööaja arvestamise süsteemi, mis võimaldaks kontrollida, kas peetakse kinni kokkulepitud tööajast ning kas järgitakse kohustust edastada ametiühingu esindajatele teave iga kuu tehtud ületunnitöö kohta. Deutsche Bank'i vastuväite kohaselt ei ole Hispaania õiguses ega Hispaania kõrgeima kohtu praktikast tulenevalt sellist kohustust ette nähtud.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsis Euroopa Kohtult, kas direktiivi 2003/88 (tööaja korralduse teatavad aspektid) koostoimes direktiivi 89/391 (töötajate tervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamine) ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi *harta*) artikli 31 lõikega 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus normid, milles ei ole riigisisese kohtupraktika tõlgenduse kohaselt tööandjatele ette nähtud kohustust luua süsteem, mis võimaldaks mõõta iga töötaja igapäevast tööaega.

Oma selgitustes kinnitas Euroopa Kohus veelkord, et töötaja õigus maksimaalse tööaja piirangule ning igapäevasele ja –nädalasele puhkeajale on hartast tulenev põhiõigus, mistõttu sellist õigust täpsustavat meedet ei tohi tõlgendada kitsendavalt. Sellest järeldub, et üksikasjalik kord, mille liikmesriigid kehtestavad tagamaks direktiivis 2003/88 sätestatu rakendamist ei tohi võtta sisu harta artikli 31 lõikes 2 tunnustatud õigustelt. Kui puudub süsteem, mis võimaldab mõõta iga töötaja töötatud igapäevast tööaega, siis ei ole kohtu hinnangul võimalik objektiivselt ja usaldusväärset välja selgitada tegelikult töötatud töötundide arvu ja nende ajalist jagunemist ega väljaspool tavapärasest tööaega täiendavat töötatud töötundide arvu. Ilma igapäevase ja –nädalase töötundide arvu objektiivse ja usaldusväärse kindlaksmääramiseta ei ole töötajal ega tööandjal omakorda võimalik kontrollida, kas töötaja õigustest on kinni peetud, mistõttu võib direktiivi eesmärk, mis seisneb töötaja ohutuse ja tervise parema kaitse tagamises, jääda saavutamata.

Järelikult selleks, et tagada direktiivis 2003/88 ette nähtud õiguste ja harta artikli 31 lõikes 2 tunnustatud põhiõiguse soovitatav toime, tuleb liikmesriikidel kehtestada tööandjatele kohustus seada sisse objektiivne, usaldusväärne ja ligipääsetav süsteem, mis võimaldab mõõta iga töötaja igapäevase tööaja kestust. Seejuures on liikmesriikidel kohustus oma kaalutlusruumi piires kindlaks määrata niisuguse süsteemi rakendamise konkreetsed üksikasjad. Eelkõige selle soovitatav vorm, arvestades võimalusel iga konkreetse tegevusvaldkonna erisusi või isegi teatavate ettevõtjate erisusi, nagu nende ettevõtjate suurus.

Euroopa Kohus leidis seega, et direktiivide 2003/88 ja 89/391 ning harta artikli 31 lõikega 2 on vastuolus liikmesriigi normid, milles ei ole riigisisese kohtupraktika tõlgenduse kohaselt tööandjatele ette nähtud kohustust luua süsteem, mis võimaldaks mõõta iga töötaja igapäevast tööaega.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

Liidetud kohtuasjad C-391/16, C-77/17 ja C-78/17: M vs Ministerstvo vnitra ja X ja X vs Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (eelotsus – pagulasseisund, oht liikmesriigi julgeolekule või ühiskonnale)

Euroopa Kohtu otsus, 14. mail 2019

Esimeses põhikohtuasjas tühistati Tšehhis Tšetšeeniast pärit M-i varjupaigaõigus ja otsustati talle täiendavat kaitset mitte anda, kuna M oli jõustunud otsusega süüdi mõistetud eriti raske kuriteo eest ja kujutas endast ohtu riigi julgeolekule. Teises asjas keelduti Belgias Côte d'Ivoire'ist pärit X-ile pagulasseisundit andmast Belgias toime pandud kuritegude tõttu. Arvestades tema kuritegude erilist raskust ja korduvust, mistõttu X kujutab endast ohtu ühiskonnale, ei antud talle ka täiendavat kaitset. Samas kuna tagakiusamise kartus oli põhjendatud, ei saadetud teda ka välja. Kolmandas asjas tunnustati Kongo Demokraatlikust Vabariigist pärit X-i 2007. a pagulasena, kuid 2010. aastal mõisteti talle Belgias 25-aastane vangistus. Belgias võeti tema pagulasseisund ära ning lisaks arvati, et X-i võib ka välja saata, kuna kartused, millele X oli 2007. a viidanud, ei olnud enam aktuaalsed.

Genfi konventsiooni artiklis 1 on määratletud mõiste „pagulane“, ning konventsioon ei võimalda pagulasseisundi andmisest keelduda ainuüksi põhjusel, et ta ohustab riigi julgeolekut. Samas teatud tingimustel võib isiku välja saata, kui ta ohustab julgeolekut või ühiskonda (konventsiooni artiklid 32 ja 33). Direktiivis 2011/95 (mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule) on ette nähtud võimalus keelduda pagulasseisundi andmisest olukordades, mil konventsiooni puhul võib isiku välja saata.

Esimeses põhikohtuasjas tekkis Tšehhi kõrgeimal halduskohtul küsimus, kas direktiivi 2011/95 sätted on kehtivad liidu õiguse üldpõhimõtete seisukohast, kuna need sätted võivad olla vastuolus Genfi konventsiooniga. Teises ja kolmandas asjas küsis Belgia välismaalasi puudutavaid vaidlusi lahendav nõukogu, kas direktiivis on kehtestatud uus pagulasseisundi välistamise alus, mida ei ole Genfi konventsiooniga ette nähtud ning sellest tulenevalt, kas direktiivi sätteid on võimalik tõlgendada viisil, mis tagab, et Genfi konventsiooni eeskirjadega tagatud kaitsetaset ei eirata.

Esmalt leidis Euroopa Kohus, et **Euroopa Kohtul on pädevus analüüsida direktiivi kehtivust ELTL ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta** (edaspidi *harta*) **seisukohast**. Nimelt on taotluste eesmärk saada sisuliselt Genfi konventsiooni tõlgendus, kuid Euroopa Kohtu pädevus selle tõlgendamisel on piiratud. Kohus leidis, et kuigi liit ei ole Genfi konventsiooni osaline, kohustavad ELTL artikli 78 lõige 1 ja harta artikkel 18 liitu siiski selle konventsiooni eeskirju järgima.

Euroopa Kohtu sõnul põhineb direktiiv Genfi konventsioonil ning selle eesmärk on eelkõige, et konventsiooni artiklit 1 järgitaks täielikult. Ametlikult pagulasena tunnustamise tagajärjel saab pagulane direktiivi alusel rahvusvahelise kaitse, mis sisaldab selliseid – aga ka ulatuslikumaid – õigusi nagu Genfi konventsioonis. Pagulaseks olemine direktiivi ja Genfi

konventsiooni tähenduses ei sõltu selle seisundi ametlikust tunnustamisest ehk pagulasseisundi andmisest. Seega **direktiivi ei või tõlgendada nii, et pagulasseisundi tühistamise või selle andmisest keeldumise tagajärjel lakkab isik, kes vastab sisulistele tingimustele, olemast pagulane Genfi konventsiooni mõttes ja välistatakse rahvusvaheline kaitse.**

Kohus tõi välja, et direktiivi alusel pagulasseisundi andmisest keeldumise või selle tühistamise või lõpetamise tagajärg on eelkõige see, et asjaomane isik jääb ilma elamisloast. Seega **võib pagulast käsitada isikuna, kes ei viibi seaduslikult asjaomase liikmesriigi territooriumil.** Sellises olukorras on liikmesriigid üldjuhul kohustatud nende territooriumil viibivatele pagulastele andma üksnes direktiivi artikli 14 lõikes 6 sõnaselgelt nimetatud õigused ning need **Genfi konventsiooni õigused, mis on tagatud igale territooriumil viibivale pagulasele ja mis ei nõua seaduslikku riigis viibimist.** Samas rõhutas kohus, et vaatamata elamisloast ilmajäämisele võib pagulasel olla lubatud mõnel muul õiguslikul alusel viibida seaduslikult asjaomase liikmesriigi territooriumil. Nii ei takista direktiivi säte tagamast isikule Genfi konventsioonist tulenevaid õigusi. Lisaks, **direktiivi ei või mingil viisil tõlgendada nii, et selle tagajärjel julgustataks riike eirama oma rahvusvahelisi kohustusi, mis tulenevad Genfi konventsioonist.** Samuti täpsustas kohus, et liikmesriigil on siiski kohustus järgida harta sätteid, mis käsitlevad era- ja perekonnaelu austamist, kutsevabadust ja õigust teha tööd ning õigust sotsiaalkindlustusele, sotsiaalabile ja tervishoiule (artikleid 7, 15, 34 ja 35).

Eelnevast järeldub, et **kuigi Genfi konventsiooni alusel võib isikuid, kes on ohuks julgeolekule, välja saata, isegi kui nende elu või vabadus oleks päritoluriigis ohus, ei või selliseid isikuid direktiivi alusel välja saata, kui sellega rikutaks hartat, täpsemini piinamiskeeldu või kui isikut ohustaks väljasaatmisel surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine (artiklid 4 ja 19 lõige 2).** Nende isikute pagulasseisundi võib tühistada või selle andmisest keelduda, kuid see ei või mõjutada pagulaseks olemist, kui nad vastavad pagulaseks olemise sisulistele tingimustele. Direktiivi sellise tõlgendamise korral on Genfi konventsiooni minimaalne kaitsetase tagatud ning kõnealused direktiivi sätted kehtivad.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-235/17: Euroopa Komisjon vs Ungari (liikmesriigi kohustuste rikkumine – kapitali vaba liikumine, omandiõigus)

Euroopa Kohtu otsus, 21. mail 2019

Ungari võttis 2013. aastal vastu seaduse, mille järgi on põllumajandusmaale lepingu alusel seatud kasutusvaldus või kasutusõigus tühine, välja arvatud juhul, kui see on seatud lähisugulase kasuks. Kõnealune seadus, mis mõjutab eelkõige teiste liikmesriikide kodanikke sätestab, et kasutusvaldus või kasutusõigus, mis on seatud isiku kasuks, kellel nõutav sugulusside puudub, tühistatakse alates 1. maist 2014. Rikkumismenetluses palus komisjon kohtul tuvastada, et kõnealuse riigisisese õigusega on Ungari rikkunud ELTL artiklis 63 sätestatud kapitali vaba liikumise põhimõtet ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 17 sätestatud omandiõiguse põhimõtet.

Kohus tõi esiteks välja, et kuna vaidlustatud õigusnorm näeb ette selliste kasutusvalduste *ex lege* lõpetamise, mis on seatud põllumajandusmaale muude liikmesriikide kodanike kasuks,

siis piirab see juba ainuüksi oma sellise eesmärgi tõttu asjaomaste isikute õigust kapitali vabale liikumisele, mis on tagatud ELTL artikliga 63. Õigusnorm jätab isikud ilma nii võimalusest jätkata oma kasutusvalduse teostamist, kui ka võimalusest seda õigust võõrandada, näiteks anda see omanikule tagasi. Selline meede on lubatav üksnes tingimusel, et see on ülekaalukates üldistes huvides põhjendatud ja järgib proportsionaalsuse põhimõtet.

Samuti leidis kohus, et vaidlustatud riigisisene õigusnorm toob kaasa omandi äravõtmise harta artikli 17 lõike 1 tähenduses. Selline äravõtmine võib toimuda üksnes üldistes huvides, seaduses ettenähtud juhtudel ning omandi kaotuse eest õigeaegse ja õiglase hüvituse maksmisega. Kui omandi äravõtmist põhjendatakse üldisest huvist tuleneva põhjusega, siis tuleb hartas ette nähtud proportsionaalsuse põhimõtte järgimist kontrollida lähtuvalt sellest põhjusest ja sellega hõlmatud üldise huvi eesmärkidest.

Hartas tagatud põhiõigusi tuleb kohaldada kõikides liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvates olukordades ja neid tuleb seega kaitsta niipea, kui riigisisene õigusnorm kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse. Sellega on aga tegemist eelkõige juhul, kui riigisisene õigusnorm on oma olemuselt selline, et see piirab ühte või mitut ELTLiga tagatud põhivabadust, ja asjaomane liikmesriik tugineb piirangu põhjendamisel liidu õigusega tunnustatud üldisest huvist tulenevatele ülekaalukatele põhjustele. Niisugusel juhul saavad ette nähtud erandid väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kehtida asjaomaste riigisiseste õigusnormide suhtes üksnes siis, kui need õigusnormid on kooskõlas põhiõigustega, mille järgimise Euroopa Kohus tagab.

Ungari põhjenduste kohaselt on vaidlustatud õigusnormi eesmärk jätta põllumajandusmaa nende isikute omandisse, kes seda harivad ja takistada nende maade omandamist puhtspekulatiivsetel eesmärkidel. Lisaks püütakse võimaldada maa kasutamist uute ettevõtjate poolt, hõlbustada otstarbeka suurusega ja konkurentsivõimeliste põllumajandusettevõtete loomist ning vältida põllumajandusmaa tükeldamist, väljarännet maapiirkondadest ja maapiirkondade rahvastikukadu.

Selliste põhjendustega on kohus varasemas kohtupraktikas ka osaliselt nõustunud, leides, et liikmesriigi õigusnormidega võib kapitali vaba liikumist piirata selliste eesmärkide nimel nagu eesmärk säilitada põllumajandusliku maa kasutamine omaniku poolt ja tagada, et talumajapidamistes elaksid ja neid majandaksid üldjuhul nende omanikud. **Samas käesoleval juhul leidis kohus, et vaidluselustel normidel ei ole selliste õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks mingit otsest seost.** Ungari ei ole nimelt tõendanud põhjusi, miks see, millist liiki õigus isikul põllumajandusmaa suhtes on, võimaldab kindlaks teha, kas asjaomane isik seda maad ise harib või ei, kas ta elab või ei ela selle läheduses, kas ta on või ei ole seda omandanud võimalikel spekulatiivsetel eesmärkidel või kas selle õiguse olemus võimaldaks panustada elujõulise ja konkurentsivõimelise põllumajanduse arengusse, eelkõige vältides maa tükeldamist.

Seega leidis kohus, et käesoleval juhul ei ole Ungari tõendanud ei seda, et vaidlustatud õigusnorm järgib tegelikult põllumajandusmaa kasutamisega seotud üldise huvi eesmärke, millele ta osutab, ega igal juhul mitte seda, et see norm oleks nende eesmärkide järjekindlaks saavutamiseks sobiv ja piirduks meetmetega, mis on selleks vajalikud. Selline kasutusvalduste kaotamine on ka ilmselges vastuolus harta artikliga 17.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

C-508/18 ja C-82/19: OG, PI (eelotsus – Euroopa vahistamismäärus, mõiste „vahistamismääruse teinud õigusasutus“)

Euroopa Kohtu otsus, 27. mail 2019

Leedu kodanik OG ja Rumeenia kodanik PI, keda süüdistatakse vastavalt tahtlikus tapmises ja raske kehavigastuse tekitamises ning organiseeritud või relvastatud röövimises, vaidlustasid Iirimaa kohtus Saksamaa ning Leedu prokuratuuride tehtud Euroopa vahistamismäärused. Süüdistatute sõnul ei ole prokuratuur vahistamismääruse aluseks oleva raamotsuse 2002/584 tähenduses „õigusasutus“, kuna Saksa ja Leedu õiguses ei ole prokuratuuril kohtule omast autonoomset ja sõltumatut staatust, vaid see kuulub haldushierarhiasse, mille tipus on justiitsministeerium, mistõttu esineb üleandmismenetlustesse poliitilise sekkumise oht.

Iirimaa kohtud esitasid Euroopa Kohtule eelotsustaotluse, milles paluvad selgitada, kas mõistet „vahistamismääruse teinud õigusasutus“ tuleb kõnealuse raamotsuse mõttes tõlgendada nii, et see hõlmab liikmesriikide justiitsministri alluvuses olevat prokuratuuri, mis on pädev kriminaalasjades süüdistusi esitama.

Euroopa Kohus rõhutas esiteks liikmesriikide vastastikuse usalduse ning vastastikuse tunnustamise põhimõtete olulisust, mis võimaldavad luua ja säilitada sisepiirideta ala. Euroopa vahistamismäärus on esimene meede kriminaalõiguse valdkonnas, millega kohaldatakse vastastikuse tunnustamise põhimõtet. Samas see põhimõte eeldab, et ainult raamotsuse tähenduses tehtud vahistamismäärused kuuluvad täitmisele. Otsusest nähtub, et Euroopa vahistamismäärus on „kohtuotsus“, mis eeldab, et selle on teinud „õigusasutus“.

Kuigi vastavalt liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttele võivad liikmesriigid nimetada kooskõlas oma riigisisese õigusega „õigusasutuse“, kes on pädev Euroopa vahistamismäärust tegema, ei saa selle mõiste tähendust ja ulatust jätta liikmesriikide otsustada. Seda mõistet tuleb kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt. **Kohtupraktika kohaselt ei viita „õigusasutus“ mitte ainult liikmesriigi kohtutele, vaid võimaldab katta ka need ametiasutused, kes osalevad kriminaalasjades õigusemõistmises, erinevalt muu hulgas ministeeriumidest ja politseiteenistustest, kes teostavad täitevvõimu.**

Õigusasutus peab tagama, et tegutseb Euroopa vahistamismääruse tegemisega seotud ülesannete täitmisel sõltumatult. See sõltumatus nõuab, et on olemas põhikirjalised ja korralduslikud eeskirjad, mis tagavad, et õigusasutuse puhul ei esine ohtu, et ta saab vahistamismääruse tegemisel eelkõige täitevvõimult individuaalseid juhiseid. Käesolevas asjas nähtub, et Saksamaa prokuratuuridel on objektiivsuskohustus ning nad ei pea uurimise käigus välja selgitama mitte ainult süüstavaid, vaid ka õigustavaid asjaolusid. Siiski, Saksa õiguse kohaselt on justiitsministeeriumil prokuratuuri suhtes „väline“ juhiste andmise pädevus.

Kuigi Saksa õiguse kohaselt ei saa ministeeriumi juhised ületada seaduses ja õiguses ette nähtud piire ning riigisisene õigus näeb ette tagatised, mis võimaldavad piirata juhiste andmise pädevust, tõdes kohus, et **sellised tagatised ei võimalda mingil juhul täielikult välistada, et prokuratuuri tehtud Euroopa vahistamismääruse puhul, on üksikjuhul saadud asjassepuutuva liidumaa justiitsministeeriumilt juhiseid.** Saksa õigus ei täpsusta ministeeriumi juhiste

andmise tingimusi ning seega ei takista justiitsministeeriumi mõjutamast prokuratuuri kaalutlusõigust. **Samuti, kuigi praegu on täitevvõim otsustanud teatud üksikjuhtudel juhiste andmise pädevust mitte kasutada, ei kata see tagatis ilmselt kõiki juhtumeid ning kuna seda ei ole seadusesse kirja pandud, ei saa välistada, et seda olukorda võidakse tulevikus poliitilise otsusega muuta.**

Saksamaa puhul leidis kohus seega, et kuna asjasse puutuva prokuratuuri puhul esineb oht, et Euroopa vahistamismääruse otsuste tegemisel mõjutab seda täitevvõim ning prokuratuur ei ole seega sõltumatu, **ei kvalifitseeru Saksamaa prokuratuur raamotsuse tähenduses „vahistamismääruse teinud õigusasutuseks“.** Leedu peaprokuröri puhul märkis kohus, et riigisisese õiguse kohaselt on ta Euroopa vahistamismääruse tegemisel sõltumatu ja seega **pädev vahistamismäärust tegema.** Samas ei ole kohtule teadaolevate asjaolude pinnal võimalik kinnitada, et vahistamismääruse tegemisele kohaldub kohtulik kontroll, mis vastab tõhusa kohtuliku kaitse nõuetele. Selle jättis Euroopa Kohus Iiri kõrgeima kohtu hinnata.

Kohtuotsus on kättesaadav [siit](#).

Tegemist on mitteametliku kokkuvõttega EL õiguse büroo valitud kohtulahenditest. EL Kohtu otsuste ja kohtujuristi ettepanekute terviktekstidega saab tutvuda EL Kohtu koduleheküljel või EUR-Lex andmebaasis (viited lisatud).